

# სამართალი და პოლიტიკა

## ნავთობისა და გაზის ტრანზიტის საერთაშორისო სამართლებრივი და სახელმწიფო რეგულირება

ლევან კოკია — საქართველოს საზოგადოებრივ  
საქმეთა ინსტიტუტის (GIPA) მოწვეული ლექტორი

### რეზიუმე

### International legal and contractual regulation of oil and gas transit

Levan Kokaia, Professor  
Summary

ნაშრომი იმ საერთაშორისო სამართლებრივ და სახელმწიფო დებულებებს მიმოიხილავს, რომლებიც ნავთობისა და გაზის ტრანზიტის სამართლებრივ განსაზღვრას უდევს საფუძვლად. კერძოდ, დახასიათებულია ენერგო ქარტიის ცალკეული დებულებები, რომლებიც მრავალმხრივ განასახიერებენ ნავთობისა და გაზის ტრანზიტის ძირითად სამართლებრივ პრინციპებს. გარდა ამისა, ავტორის მიერ წარმოდგენილია ენერგო ქარტიის სამდივნოს მიერ შემუშავებული მთავრობათაშორისი და ტერიტორიის მფლობელი ქვეყნის მთავრობასთან არსებულ მოდელურ ხელშეკრულებათა ცალკეული დებულებები, რომლებიც საუკეთესო საერთაშორისო პრაქტიკის მიღწევებს ეფუძნებიან. არსებული ხელშეკრულებებიდან გაშუქებულია ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის ძირითადი საექსპორტო მილსადენის პროექტის მთავრობათაშორისი და ტერიტორიის მფლობელი ქვეყნის მთავრობასთან არსებულ ხელშეკრულებათა ის მუხლები, რომლებიც ფართო ფორმატით თავისუფალი ტრანზიტის პრინციპს განსაზღვრავენ. ნაშრომში ყურადღება გამახვილებულია მოდელურ და “ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის” პროექტის ხელშეკრულებათა შინაარსობრივი თავსებადობის საკითხზე, რის შედეგადაც ავტორი ასკვნის, რომ გარკვეულ ეპიზოდებში, აღნიშნულ ხელშეკრულებათა დებულებები ერთმანეთის იდენტურია, თუმცა ტრანზიტთან დაკავშირებულ საკითხთა რეგულირების მოდელურ ხელშეკრულებათა მიდგომა უფრო მრავალსიმომცველია.

**საკვანძო სიტყვები:** ნავთობი და გაზი, ტრანზიტი, ენერგო ქარტია, საერთაშორისო სამართლებრივი რეგულირება, სახელმწიფო რეგულირება.

The work describes international legal and contractual clauses, which are the legal basics of the oil and gas transit. Namely, there are defined different clauses of the Energy Charter Treaty (ECT), which multilaterally embodies main legal principles of oil and gas transit. Besides author presents different clauses of the model intergovernmental and host government agreements for cross-border pipelines worked out by energy charter secretariat, which are build on the best international practice. From the existing agreements there are depicted articles of Baku-Tbilisi-Ceyhan main export pipeline intergovernmental and host government project agreements, which in the broad view determines free transit principles. The work pays attention on the accordance of the content of model and “Baku-Tbilisi-Ceyhan” project agreements, due to this, an author concludes, that in some episodes clauses of the mentioned agreements are identical, but regarding to the transit regulation issues an approach of the model agreements is more multilateral.

**KeyWords:** Oil and gas, transit, Energy Charter Treaty, international legal regulation, contractual regulation.

\* \* \* \* \*

ნავთობისა და გაზის ტრანზიტი განიხილება, როგორც სახელმწიფოთა შორის არსებული ჯანსაღი პოლიტიკური, ეკონომიკური, ენერგეტიკული და სავაჭრო ურთიერთობების დამყარების ან/და არსებული ურთიერთობის განმტკიცების საშუალება. მილსადენით ნავთობისა და გაზის შესაბამისი მოცულობის ტრანსპორტირება სხვადასხვა რეგიონში არსებულ საბაზრო მოთხოვნებზე დამოკიდებული, რომელიც სახელმწიფოთა ეროვნული ეკონომიკისთვის სტრატეგიული მნიშვნელობის მქონეა და რამაც მილსადენთა უსაფრთხოების ხარისხი მნიშვნელოვანწილად გაზარდა. არსებულ სატრანზიტო პროექტებს სისტემური ხასიათი გააჩნიათ, რომელიც

სხვადასხვა სახელმწიფოს ან/და რეგიონის პოლიტიკურ, ეკონომიკურ, გარემოსდაცვით, კომერციულ და სამართლებრივ ინტერესებს აერთიანებს.

სატრანზიტო პროექტის წარმატებული განხორციელებისათვის, მასში ჩართულ მხარეთა (სხვადასხვა სახელმწიფო და ინვესტორები) დაბალანსებული ინტერესების არსებობა მნიშვნელოვანი ფაქტორია. აღნიშნულმა წარმოქმნა იმის საჭიროება, რომ შემუშავებულიყო ერთიანი უნიფიცირებული სტანდარტი, რომელიც ტრანზიტის დაგეგმვის და განხორციელების სამართლებრივი რეგულირების თითოეული ნიუანსის მაქსიმალური სიზუსტით გათვალისწინებას უზრუნველყოფდა. ამ მიმართულებით, ენერგო ქარტია პირველად საერთაშორისოსამართლებრივ საშუალებას წარმოადგენს, რომელიც ენერგეტიკის დარგში არსებული სხვადასხვა საკითხის რეგულირებასთან ერთად ასევე ნავთობისა და გაზის ტრანზიტთან დაკავშირებულ დებულებებს მოიცავს.<sup>1</sup>

ენერგო ქარტიის სამდივნოს და ქარტიის მონაწილე სახელმწიფოთა მიერ შემუშავდა ენერგო ქარტიის ტრანზიტის პროტოკოლის პროექტი, რომელიც ენერგო მატარებელთა ტრანზიტისათვის სპეციფიკური სამართლებრივი რეჟიმის განსაზღვრაზეა ფოკუსირებული.<sup>2</sup> იმის გათვალისწინებით, რომ პროტოკოლი პროექტის სახით არსებობს, მას ნავთობისა და გაზის ტრანზიტის საერთაშორისოსამართლებრივი რეგულირების ფორმატით ვერ განვიხილავთ.

საერთაშორისო სამართლებრივი მექანიზმების გარდა, ნავთობისა და გაზის ტრანზიტის სამართლებრივი რეგულირება ასევე ორმხრივ ან მრავალმხრივ ხელშეკრულებათა არსებობას ემყარება, რომელიც განსახილველ ინდუსტრიაში ძირითადად ორი სახით არის წარმოდგენილი: - მთავრობათაშორისი ხელშეკრულებით (Intergovernmental Agreement “IGA”) და ტერიტორიის მფლობელი ქვეყნის მთავრობასთან არსებული ხელშეკრულებით (Host Government Agreement “HGA”). აღსანიშნავია, რომ ენერგო ქარტიის სამდივნოს მიერ შემუშავებულია მოდელური მთავრობათაშორისი და ტერიტორიის მფლობელი ქვეყნის მთავრობასთან არსებული ხელშეკრულებები,<sup>3</sup> რომლებიც ფართო სპექტრით განასახიერებენ ნავთობის და გაზის ტრანზიტის სახელშეკრულებო რეგულირების ელემენტებს.

წარმოდგენილ ნაშრომში გაშუქებულია ნავთობისა და გაზის ტრანზიტის საერთაშორისოსამართლებრივი და სახელშეკრულებო რეგულირების საკითხები, რომელიც ეფუძნება ენერგო ქარტიის, მოდელურ და

აგრეთვე ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის ძირითადი საექსპორტო მილსადენით ნავთობის ტრანსპორტირების შესახებ არსებული პროექტის ხელშეკრულებათა ცალკეულ დებულებებს.

1. ნავთობისა და გაზის ტრანზიტის სამართლებრივი რეგულირება ენერგო ქარტიის მიხედვით როგორც აღინიშნა, ენერგეტიკის დარგში არსებულ სხვა მრავალ საკითხთან ერთად, ნავთობისა და გაზის ტრანზიტის უნიფიცირებული საერთაშორისოსამართლებრივი რეგულირება ენერგო ქარტიის მიხედვით განისაზღვრება, რომლის მე-7 მუხლი უშუალოდ ენერგო მატარებელთა ტრანზიტის სამართლებრივ რეგულირებას ეხება.<sup>4</sup> აღნიშნული მუხლი მისი სრული შინაარსობრივი გათვალისწინებით ადგენს გარკვეულ ბალანსს ნავთობისა და გაზის ტრანზიტის პროექტში ჩართულ ინვესტორთა და შესაბამის სახელმწიფოთა ინტერესებს შორის, რაც პროექტში ჩართული თითოეული მხარისთვის მომგებიანია.

წინამდებარე თავში განხილული იქნება ენერგო ქარტიის მხოლოდ ის ნორმები, რომლებიც ტრანზიტის სრული პროცესის ძირითად პრინციპებს განსაზღვრავენ.

“ტრანზიტის” სამართლებრივი დეფინიცია, ენერგო ქარტიის მე-7 მუხლის მე-10 პუნქტშია წარმოდგენილი, რომლის (ი) ქვეპუნქტის მიხედვით: “ტრანზიტი გულისხმობს ენერგო მატარებელთა წარმომშობი სახელმწიფოდან ხელშეკრულების მონაწილე მხარის ტერიტორიის გავლით ან შესაბამის პორტში/პორტიდან ენერგო პროდუქციის გადაზიდვას, ჩატვირთვას ან გადატვირთვას, რომელიც საბოლოოდ მესამე სახელმწიფოს ტერიტორიაზე განთავსდება და რომელიც შეიძლება წარმოადგენდეს ან არ წარმოადგენდეს ქარტიის მონაწილე სახელმწიფოს.”<sup>5</sup>

ენერგო ქარტიის მე-7 მუხლის პირველი პუნქტი პრინციპული მნიშვნელობის მქონეა, რადგანაც მისი შინაარსი ქარტიის თითოეულ მონაწილეს ავალდებულებს, რომ მათ გაატარონ ყველა აუცილებელი ზომა, ენერგო მასალისა და პროდუქციის თავისუფალი ტრანზიტის მაქსიმალურად მოსახერხებელი პირობების შესაქმნელად, რომელიც თავისუფალი ტრანზიტის პრინციპს ეფუძნება. ამასთან, ქარტიის მონაწილეთა ვალდებულებაა, რომ უზრუნველყონ თავისუფალი სატრანზიტო რეჟიმის ჩამოყალიბება, რომელიც ნეიტრალური იქნება ენერგო მატარებელთა მწარმოებელი ქვეყნისგან და მათი განთავსების ადგილისგან, აგრეთვე ქარტიის მონაწილეებმა ენერგო პროდუქციაზე ფასი არადისკრიმინაციულ ფარგლებში უნდა განსაზღვრონ და ყველა აუცილებელი ზომა უნდა გაატარონ იმისათვის, რომ არ მოხდეს ტრანზიტის დაუსაბუთებელი შეფერხება ან/და აკრძალვა.<sup>6</sup>

1 უფრო ვრცლად იხ.: <http://www.energycharter.org/fileadmin/DocumentsMedia/Legal/ECTC-en.pdf>.

2 უფრო ვრცლად იხ.: [http://www.energycharter.org/fileadmin/DocumentsMedia/TTG\\_87\\_ENG.pdf](http://www.energycharter.org/fileadmin/DocumentsMedia/TTG_87_ENG.pdf).

3 უფრო ვრცლად იხ.: Model Intergovernmental and Host Government Agreements for Cross-Border Pipelines. (Second Edition). Energy Charter Secretariat. <http://www.energycharter.org/fileadmin/DocumentsMedia/Legal/ma2-en.pdf>.

4 იხ.: <http://www.energycharter.org/fileadmin/DocumentsMedia/Legal/ECTC-en.pdf>, გვ.: 48-51.

5 იხ. იქვე, გვ. 51.

6 იხ. იქვე, გვ. 48.

მონაწილე სახელმწიფოებისათვის ტრანზიტის თავისუფლების პრინციპი ხსნის ყველა იმ ბარიერს, რომელსაც გარკვეული მიზეზების გამო (მაგ.: ნავთობის/გაზის მწარმოებელი ქვეყნის გეოგრაფიული მდებარეობა) შეეძლო სატრანზიტო პროექტის შეფერხება გამოეწვია, რადგანაც ციტირებული ნორმა ქარტიის მონაწილეებს იმპერატიულად ავალდებულებს, რომ მათ ყველა შესაძლო ღონეს უნდა მიმართონ, რომ არ შეფერხდეს სატრანზიტო პროექტის განხორციელება.

აგრეთვე საგულისხმოა ქარტიის მე-7 მუხლის მე-8 ნაწილი, რომელიც მონაწილე მხარეებს არ უზღუდავს იმ უფლება-მოვალეობათა განხორციელებას, რაც მათ საერთაშორისო სამართლით (მათ შორის საერთაშორისო ჩვეულებითი სამართლით) აქვთ განსაზღვრული (ორმხრივი და მრავალმხრივი ხელშეკრულებების ჩათვლით) და რაც წყალქვეშა კაბელით და მილსადენით ენერგო მატარებელთა ტრანსპორტირებას მოიცავს.<sup>7</sup>

ციტირებული ნორმა ხაზს უსვავს ენერგო მატარებელთა ტრანზიტის მრავალმხრივ საერთაშორისო სამართლებრივ კონტექსტზე, რაც ერთი სატრანზიტო პროექტის ფარგლებში არ განსაზღვრავს ნაკისრ უფლება-მოვალეობათა ენერგო ქარტიის პირობათა ცალსახა გათვალისწინებას. მსგავსი მიდგომა ტრანზიტის ფართო მნიშვნელობას ადასტურებს, რომელიც ტექნიკურად წყალქვეშა სატრანსპორტო სისტემათა საშუალებით შეიძლება განხორციელდეს და რასაც თავის მხრივ შესაძლოა სხვა ორმხრივი ან/და მრავალმხრივი საერთაშორისო სამართლებრივი ხელშეკრულებები განსაზღვრავდნენ. აღნიშნული მიდგომა პოზიტიურად აისახება ამა თუ იმ სატრანზიტო პროექტის მონაწილე სახელმწიფოთა და ინვესტორთა ინტერესებზე.

2. ნავთობისა და გაზის ტრანზიტის სახელშეკრულებო რეგულირება

ნავთობისა და გაზის ტრანზიტის სახელშეკრულებო რეგულირების გავრცელებული პრაქტიკა მთავრობათაშორის და ტერიტორიის მფლობელი ქვეყნის მთავრობასთან არსებულ ხელშეკრულებებს აერთიანებს.

მთავრობათაშორისი ხელშეკრულება ტრანზიტის ზოგად მიმართულებებს განსაზღვრავს, რაც ისეთ არსებით საკითხებს არეგულირებს, როგორიც არის მაგალითად: სახელმწიფოთა ერთობლივი განცხადებების და გარანტიების დეკლარირება პროექტის უსაფრთხო და შეუფერხებელი განხორციელებისათვის, გადასახადებთან და დავათა მოგვარებასთან დაკავშირებული ზოგადი საკითხების განსაზღვრა, პროექტის ჯეროვნად განხორციელების მონიტორინგის ფუნქციათა შემსრულებელი შესაბამისი უმაღლესი ორგანოს ფორმირება და მისი უფლებამოსილების ფარგლების გაწერა, სახელმწიფოთა ვალდებულებანი მთავრობათაშორისი ხელშეკრულების სარატიფიკაციო პროცედურების

7 იხ.: იქვე, გვ. 51.

სწრაფად და უპირობოდ შესრულებისათვის და სხვა ის საკითხები, რომლებიც კონკრეტული პროექტის ფარგლებში იმ ძირითადი სამართლებრივი მიმართულების განმსაზღვრელ დებულებებს წარმოადგენენ, რომლებიც არამხოლოდ სახელმწიფოთა, არამედ პროექტში ჩართულ სხვადასხვა ინვესტორთა შემდგომი ოპერირების ძირითად წყაროს შეადგენენ.

ტერიტორიის მფლობელი ქვეყნის მთავრობასთან არსებული ხელშეკრულებები პროექტის განხორციელებისათვის იმ ძირითადი საკითხების ფართო ფორმატით დეტალიზაციას ახდენენ, რომელიც პროექტის მონაწილე სახელმწიფოთა შორის მთავრობათაშორისი ხელშეკრულების საფუძველზე იყო განსაზღვრული. საგულისხმოა, რომ აღნიშნული ტიპის ხელშეკრულებათა აუცილებელ მხარეებად ყოველთვის წარმოდგენილი არიან პროექტის ინვესტორები და ის სახელმწიფო, რომლის ტერიტორიიდან, ტერიტორიის გავლით ან რომლის ტერიტორიაზეც უნდა გაიაროს ნავთობის ან გაზის მილსადენმა. ხელშეკრულებაში სხვადასხვა ინვესტორთა მონაწილეობა მთელი რიგი საკითხების დაწვრილებით სახელშეკრულებო განერას განაპირობებს, რომელიც მოემსახურება როგორც ინვესტიციათა უსაფრთხოების გარკვეული სახელშეკრულებო გარანტიების ჩამოყალიბებას, აგრეთვე ხელშეკრულების მონაწილე შესაბამისი სახელმწიფოს ინტერესსაც. ტერიტორიის მფლობელი ქვეყნის მთავრობასთან არსებული ხელშეკრულება მოიცავს მთავრობათაშორისი ხელშეკრულებით დეკლარირებულ დებულებათა განვრცობას და ასევე, იმ ახალ დებულებათა განსაზღვრას, რომლებიც კომერციული საერთაშორისო ხელშეკრულებებისთვის აუცილებელ პირობებს შეადგენენ. მაგალითად: სამართლის არჩევა, საარბიტრაჟო შეთანხმება, ხელშეკრულების მონაწილე სახელმწიფო ხელისუფლების მიერ ინვესტორებისათვის სამართლებრივი გარანტიების განსაზღვრა, პროექტში ჩართულ მხარეთა დაბეგვრის თავისებურებები და სხვა მასთან დაკავშირებული საკითხები. გასათვალისწინებელია, რომ ხშირ შემთხვევაში განსახილველი ტიპის ხელშეკრულებებს სხვადასხვა დანართი ახლავს, რომელიც შეიძლება მოიცავდეს სახელშეკრულებო ტერმინთა განმარტებას, მინასთან დაკავშირებულ უფლებათა და მილსადენის სამშენებლო დერეფნის ტექნიკურ განსაზღვრას და სხვა მსგავს საკითხებს.

ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის ძირითადი საექსპორტო მილსადენით ნავთობის ტრანსპორტირების შესახებ მთავრობათაშორისი ხელშეკრულების პრეამბულის მეოთხე წინადადება განსაზღვრავს, რომ პროექტის მონაწილე თითოეული სახელმწიფოს სურვილია ნავთობის თავისუფალი ტრანზიტის პრინციპის უზრუნველყოფა.<sup>8</sup> ამ ნიშნით განსახილველი

8 Agreement Among Azerbaijan Republic, Georgia and the Republic of Turkey Relating to the Transportation of Petroleum Via the Territories of the Azerbaijan Republic, Georgia and the Republic of Turkey Through the Baku-Tbilisi-Ceyhan Main Export Pipeline.

ხელშეკრულება სრულად იზიარებს ენერგო ქარტიის მიდგომას თავისუფალი ტრანზიტის შესახებ. ციტირებული ნორმა ხელშეკრულებაში დეკლარირებული სხვა ნორმების საფუძველს წარმოადგენს. კერძოდ, ხელშეკრულების მე-2 მუხლის მე-4 პუნქტის (iii) — ე ქვეპუნქტის დასაწყისი განსაზღვრავს, რომ იმ შემთხვევაში, თუ ტერიტორიის მფლობელი ქვეყნის მთავრობასთან არსებული ხელშეკრულება სხვა პირობას არ ითვალისწინებს, თითოეული სახელმწიფო ვალდებულია არ შეწყვიტოს ან არ შეაფერხოს ნავთობის თავისუფალი ტრანზიტი.<sup>9</sup> ასევე საგულისხმოა ხელშეკრულების მე-7 მუხლის მე-4 ნაწილით განსაზღვრული პროექტის მონაწილე სახელმწიფოთა აღიარება, რომლითაც მათ ყველა კანონიერი და გონივრული ზომის მიღება ევალებათ, იმისათვის, რომ აღმოიფხვრას საფრთხე ან დაბრკოლება, რომელიც შეიძლება მილსადენით ნავთობის თავისუფალ ტრანზიტს შეექმას, ასევე, პროექტის მონაწილე სახელმწიფოები ვალდებული არიან, რომ ყოველი ღონე იხმარონ იმისათვის, რომ დროის მცირე მონაკვეთში მაქსიმალურად აღმოიფხვრას რაიმე საფრთხე ან დაბრკოლება.<sup>10</sup>

“ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის” პროექტის მთავრობათაშორისი ხელშეკრულების პარალელურად საინტერესოა ენერგო ქარტიის სამდივნოს მიერ შემუშავებული მთავრობათაშორისი მოდელური ხელშეკრულების მიდგომა ნავთობისა და გაზის ტრანზიტის შესახებ.

მოდელური მთავრობათაშორისი ხელშეკრულების მე-7 მუხლი პროექტის მონაწილე თითოეულ სახელმწიფოს ავალდებულებს, რომ მათ გაატარონ ყველა საჭირო ღონისძიება და ხელი შეუწყონ ნავთობისა და გაზის ტრანსპორტირებას, თავისუფალი ტრანზიტის და ანტიდისკრიმინაციული პრინციპების საფუძველზე, რომელიც შესაძლოა მწარმოებელი ან მიმღები ქვეყნის მისამართით წარმოქმნილიყო. თითოეული სახელმწიფო თანახმაა, რომ შესაბამისმა მილსადენმა თავისუფლად გაიაროს მის ტერიტორიაზე.<sup>11</sup>

მოდელური მთავრობათაშორისი ხელშეკრულება სრულად იზიარებს ენერგო ქარტიის მიდგომას თავისუფალი ტრანზიტის პრინციპის შესახებ.

აგრეთვე საგულისხმოა ნავთობისა და გაზის თავისუფალი ტრანზიტის პრინციპის დამატებითი სახელშეკრულებო გარანტიის ხაზგასმა, რომელიც განსახილველი მოდელური ხელშეკრულების მე-9 მუხლით განისაზღვრება. კერძოდ, იმ შემთხვევის გარდა, თუ ტერიტორიის მფლობელი ქვეყნის მთავრობასთან არსებული ხელშეკრულებით ან დავის განმხილველი შესაბამისი ორგანოს

მიერ სხვაგვარად არ არის გადწყვეტილი, ან თუ შესაბამისი სახელმწიფოს ტერიტორიაზე მილსადენმა საზოგადოებრივი ჯანმრთელობისა და უსაფრთხოებისათვის, კერძო საკუთრებისა და გარემოსათვის შექმნა ან შესაძლოა შექმნას საფრთხე, არცერთ სახელმწიფოს არ ენიჭება უფლებამოსილება, რომ მის ტერიტორიაზე შეზღუდოს, შეაფერხოს ან სხვაგვარად შეუშალოს ხელი პროექტის განხორციელებას. ამასთან, მსგავსი საშიშროების წარმოქმნის შემთხვევაში, შესაბამისი სახელმწიფო ვალდებულია, რომ საფრთხის თავიდან ასაცილებლად ყველა აუცილებელი ზომა გაატაროს და აღნიშნულის თაობაზე აცნობოს პროექტში ჩართულ ყველა სახელმწიფოს და ინვესტორს.<sup>12</sup>

ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის მილსადენის პროექტის ფარგლებში საქართველოს მთავრობასა და ინვესტორთა ჯგუფს შორის ტერიტორიის მფლობელი ქვეყნის მთავრობასთან არსებული ხელშეკრულების მე-5 მუხლის 5.2 პუნქტის 1 ქვეპუნქტი<sup>13</sup> და ტერიტორიის მფლობელი ქვეყნის მთავრობასთან არსებული მოდელური ხელშეკრულების მე-5 მუხლი<sup>14</sup> ასევე განსაზღვრავს ნავთობისა და გაზის თავისუფალი ტრანზიტის პრინციპს.

როგორც ჩანს, “ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის” პროექტის ხელშეკრულებისა და მოდელური მთავრობათაშორისი ხელშეკრულების ციტირებული დებულებები თანაბრად იზიარებენ ნავთობის თავისუფალი ტრანზიტის პრინციპს, იმ გამონაკლისით, რომ მოდელური ხელშეკრულება უფრო ვრცლად განსაზღვრავს ნავთობისა და გაზის შეუფერხებელი ტრანზიტის განხორციელებისათვის პროექტის მონაწილე სახელმწიფოს მიერ სავალდებულოდ გასატარებელ ღონისძიებებს. ასევე, განსახილველი ხელშეკრულებიდან განსხვავებით, მოდელური მთავრობათაშორისი ხელშეკრულება შესაძლებლად მიიჩნევს, რომ სხვადასხვა ობიექტურმა მიზეზმა შესაძლოა იმის საჭიროება წარმოქმნას, რომ ტრანზიტის განხორციელება დროებით შეფერხდეს.

12 იხ. იქვე, გვ.: 21.

13 იხ.: Host Government Agreement Between and Among the Government of Georgia and [THE MEP PARTICIPANTS]. [http://www.bp.com/content/dam/bp-country/en\\_az/pdf/legalagreements/BTC\\_eng\\_agmt4\\_agmt4.pdf](http://www.bp.com/content/dam/bp-country/en_az/pdf/legalagreements/BTC_eng_agmt4_agmt4.pdf); გვ.: 8.

14 იხ.: Model Host Government Agreement Between/Among Government of State [...] and the Project Investors Concerning the [...] Pipeline System. <http://www.energycharter.org/fileadmin/DocumentsMedia/Legal/ma2-en.pdf>; გვ.: 49.

[http://www.bp.com/content/dam/bp-country/en\\_az/pdf/legalagreements/BTC\\_eng\\_agmt4\\_agmt4.pdf](http://www.bp.com/content/dam/bp-country/en_az/pdf/legalagreements/BTC_eng_agmt4_agmt4.pdf); გვ.: 1.

9 იქვე, გვ.: 6.

10 იქვე, გვ.: 11.

11 იხ.: Model Intergovernmental and Host Government Agreements for Cross-Border Pipelines. (Second Edition). Energy Charter Secretariat. <http://www.energycharter.org/fileadmin/DocumentsMedia/Legal/ma2-en.pdf>; გვ.: 20.

დასკვნის სახით შეიძლება აღინიშნოს, რომ არსებული რეალობის გათვალისწინებით, ნავთობისა და გაზის უსაფრთხო ტრანზიტის მყარ საერთაშორისო სამართლებრივ გარანტიებს ეფუძნება, რომელსაც ენერგო ქარტიის ცალკეული დებულებები განსაზღვრავენ. რაც შეეხება მოდელურ ხელშეკრულებებს, მათ შინაარსში ასახულია ნავთობისა და გაზის ტრანზიტის საუკეთესო საერთაშორისო პრაქტიკა, რაც მეტნაკლები სიზუსტით გაზიარებულია “ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის” პროექტის ხელშეკრულებათა შინაარსში, განსაკუთრებით თავისუფალი ტრანზიტის პრინციპის სახით. სხვა მრავალ სახელშეკრულებო საკითხთან ერთად, მოდელური ხელშეკრულებები უფრო ვრცელი ფორმულირებით არეგულირებენ ტრანზიტთან დაკავშირებულ საკითხებს, რაც იმ გარემოებიდან გამომდინარეობს, რომ მათი ერთ-ერთი მთავარი მიზანია ნავთობისა და გაზის ტრანზიტის ფართო სპექტრის სამართლებრივი რეგულირების განსაზღვრა, რომელსაც პოტენციურად სხვადასხვა სახელმწიფო და ინვესტორი გამოიყენებს. ასევე, მოდელურ ხელშეკრულებათა მიერ საკითხთა ვრცელი ფორმატით რეგულირება გრძელვადიანი სახელშეკრულებო ურთიერთობების მქონე მხარეებს საშუალებას მისცემს, რომ მისი დებულებები მათ შორის მოქმედ ხელშეკრულებებში შესაბამისი ცვლილებებით ან/და დამატებებით ასახონ, რაც ნავთობისა და გაზის ტრანზიტის ინდუსტრიაში არსებული თანამედროვე ტენდენციების განსაზღვრას გულისხმობს.

1. The energy charter treaty and related documents. <http://www.energycharter.org/fileadmin/DocumentsMedia/Legal/ECTC-en.pdf>.
2. Energy charter transit protocol. [http://www.energycharter.org/fileadmin/DocumentsMedia/TTG\\_87\\_ENG.pdf](http://www.energycharter.org/fileadmin/DocumentsMedia/TTG_87_ENG.pdf).
3. Barbara v. Gayling-Westphal, Intergovernmental Agreements and Host Government Agreements on Oil and Gas Pipelines – A Comparison; Energy Charter Secretariat 2015.
4. Model Intergovernmental and Host Government Agreements for Cross-Border Pipelines. (Second Edition). Energy Charter Secretariat. <http://www.energycharter.org/fileadmin/DocumentsMedia/Legal/ma2-en.pdf>.
5. Agreement Among Azerbaijan Republic, Georgia and the Republic of Turkey Relating to the Transportation of Petroleum Via the Territories of the Azerbaijan Republic, Georgia and the Republic of Turkey Through the Baku-Tbilisi-Ceyhan Main Export Pipeline. [http://www.bp.com/content/dam/bp-country/en\\_az/pdf/legalagreements/BTC\\_eng\\_agmt4\\_agmt4.pdf](http://www.bp.com/content/dam/bp-country/en_az/pdf/legalagreements/BTC_eng_agmt4_agmt4.pdf).
6. Host Government Agreement Between and Among the Government of Georgia and [THE MEP PARTICIPANTS]. [http://www.bp.com/content/dam/bp-country/en\\_az/pdf/legalagreements/BTC\\_eng\\_agmt2\\_agmt2.pdf](http://www.bp.com/content/dam/bp-country/en_az/pdf/legalagreements/BTC_eng_agmt2_agmt2.pdf).